

Nr 10

Utlåtande i anledning av motioner om utredning angående mindre och medelstora företag.

Bankoutskottet behandlar i detta utlåtande i ett sammanhang följande parvis likalydande motioner, nämligen

1) I: 734 av herr *Ottosson m. fl.* och II: 836 av herr *Hovhammar m. fl.*, vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall hemställa om en allsidig utredning rörande förutsättningarna för den mindre företagsamheten i enlighet med de riktlinjer och principer som anförs i dessa motioner;

2) I: 729 av herrar *Göran Karlsson* och *Thorle Nilsson* och II: 845 av herr *Rask m. fl.*, vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla om en utredning angående den mindre och medelstora industrins utvecklingsförutsättningar och behovet av samhällliga åtgärder för att främja dess utveckling;

3) I: 575 av herr *Stefanson m. fl.* och II: 661 av herr *Sjönell m. fl.*, vari hemställes att riksdagen skall bevilja statens institut för hantverk och industri ett anslag på 200 000 kronor för bl. a. utrednings- och forskningsverksamhet om de mindre och medelstora hantverks- och industriföretagens problem och utvecklingsmöjligheter;

4) I: 337 av herr *Johan Olsson* och II: 384 av herrar *Sjönell* och *Eriksson* i Bäckmora, vari hemställes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall anhålla om utredning med syfte att kartlägga utvecklingen inom den företagsgrupp, där ägaren själv svarar för större delen av arbetsinsatsen, och analysera konsekvenserna av det sjunkande antalet sådana företag.

De under 3) nämnda motionerna har såvitt de avser anvisande av anslag hänvisats till statsutskottet.

Motionerna

Motionerna I: 734 och II: 836 (vilka nära nog helt överensstämmer med motionerna I: 396 och II: 496 vid 1968 års riksdag) innehåller en omfattande översikt över frågor rörande de mindre företagen. Mindre företag definieras — med vissa reservationer — såsom företag med en personalstyrka av mindre än 50 personer. Vad gäller de anställdas ställning i sådana företag berörs bl. a. frågan om delägarskap. Olika företagsekonomiska

Bihang till riksdagens protokoll 1969. 8 saml. Nr 10

och samhällsekonomiska aspekter behandlas, däribland relationen mellan företagsstorlek och lönsamhet samt verkningarna för de mindre företagen av ökad förbindelse med en europeisk stormarknad. En mera aktiv lokaliseringspolitik betecknas som erforderlig och säges böra gynna en snabbare tillväxt av medelstora tätorter. Efter ett konstaterande av vilka bördor samhället genom socialförsäkring, arbetstidsreglering etc. lägger på företagen rekommenderas en väsentligt utvidgad samhällelig insats på företagarutbildningens område. Förutsättningarna för effektiv förmedling av nya forskningsrön till de mindre företagen anges vara i behov av utredning. Ett utförligt avsnitt ägnas åt finansieringsfrågor; här berörs bl. a. avvägningen mellan självfinansiering och extern finansiering¹, åtgärder för att trygga familjeföretagens fortbestånd och för att underlätta tillskott av aktiekapital, tillgången på rörelsekredit och principerna för kreditbedömning. En ny bolagsform vid sidan av aktiebolagsformen efterlyses. Slutligen säges att statliga och kommunala företags verksamhet inom olika områden snedvrider konkurrensen och diskriminerar det enskilda näringslivet.

I motionerna *I: 729* och *II: 845* anförs att de statliga utredningar som på senare år sysslat med frågor rörande de mindre och medelstora industri-företagen varit begränsade till speciella problem och att grundläggande kunskaper om dessa företag saknas. För att de mindre företagens utvecklingsmöjligheter skall tillvaratas säges ett aktivt statligt stöd vara erforderligt. Lämpligheten av generella stödåtgärder, t. ex. krediter, ifrågasättes dock med hänsyn till de skiftande tekniska, ekonomiska och marknads-mässiga förhållanden som råder inom olika branscher och för olika företag. Motionärerna framhåller att systematiska inventeringar av behovet av stöd åt mindre företag, exempelvis genom information och utbildning, genomförs i vissa europeiska länder. De önskar en motsvarande kartläggning i Sverige av de mindre och medelstora företagens aktuella problem och framför som en möjlighet att statens institut för hantverk och industri får medel för en engångsutredning inom dessa områden.

Motionerna *I: 575* och *II: 661* inleds med en deklARATION rörande de mindre och medelstora företagens betydelse inom näringslivet. Vissa statistiska uppgifter ges på grundval av SHI-utredningens uppgifter i betänkandet »Aktiv företagsutveckling». Härefter behandlas i olika avsnitt de mindre

¹ Motionärerna uttalar i detta sammanhang (s. 12): »Alternativ till Industrikredit och Företagskredit bör finnas, inte minst därför att kreditökanden, företag som vänt sig till dessa institut utan att godkännas som låntagare rent principiellt, bör ha tillfälle att pröva sina möjligheter hos konkurrerande institutioner.» Samma uttalande gjordes i motsvarande motioner 1967 och 1968 (se 1967 mot. II: 763, s. 17; 1968 mot. II: 496, s. 11). Här synes föreligga ett skrivfel. Vad som avses torde vara (jfr motsvarande motion 1966, II: 674, s. 16): » — — — att kreditökande företag, som vänt sig till dessa institut utan att godkännas som låntagare, rent principiellt bör ha tillfälle att — — —.»

företagens finansieringsproblem, deras kreditförsörjning och deras exportverksamhet; de konkreta förslag som framförs har i huvudsak tagits upp i särskilda motioner. I ett avsnitt om de mindre företagens anpassning till och medverkan i den tekniska utvecklingen instämmer motionärerna i vissa av SHI-utredningens förslag. I anslutning till SHI-utredningen uttalar motionärerna också att ökad forskning och utredningsverksamhet rörande de mindre företagen är angelägen. Medan vissa av de i motionen berörda problemen anses böra utredas genom parlamentariskt sammansatta kommittéer förordas att det skall ankomma på statens institut för hantverk och industri att svara för basmaterialet på området.

I motionerna I: 337 och II: 384 framhålles att majoriteten av de mindre företagen är egenföretag, d. v. s. företag där ägaren ensam eller med sin familj svarar för hela arbetsinsatsen. Antalet egenföretagare har dock till följd av strukturförändringarna inom näringslivet sjunkit kraftigt under 1960-talet. En svaghet är enligt motionärernas mening att nyetableringarna är få i förhållande till nedläggningarna, vilket uppfattas som ett tecken på »att samhällsklimatet för nyföretagande och innovationsverksamhet i vårt land för närvarande är ogynnsamt». Motionärerna anser att detta förhållande på längre sikt kan medföra allvarliga konsekvenser och att genom en utredning bör skapas underlag för fortsatta insatser från samhällets sida för att stimulera nyetablering.

Tidigare behandling av motioner på området

Motioner väsentligen likartade med de nu föreliggande motionerna I: 734 och II: 836 har tidigare väckts vid 1966, 1967 och 1968 års riksdagar (BaU 1966: 32, 1967: 57, 1968: 30).

En omfattande remissbehandling av motionerna förekom 1966 och 1968. Det framlagda förslaget om en allsidig utredning rörande de mindre företagen tillstyrktes vid förstnämnda tillfälle av en minoritet bland remissinstanserna, däribland bankinspektionen, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges grossistförbund och Sveriges köpmannaförbund. Flera remissinstanser yttrade sig över motionerna endast såvitt dessa berörde deras speciella intresseområden. Bland dem som avstyrkte förslaget om utredning fanns kommerskollegium och de flesta av de handelskamrar som yttrat sig samt Svensk industriförening. Remissen år 1968 innefattade även ett par andra motioner, vari — liksom nu i motionerna I: 337 och II: 384 — särskilt frågan om främjande av nyetablering i näringslivet berördes. Fem remissinstanser tillfrågades. Svensk industriförening tillstyrkte vid detta tillfälle förslaget om utredning. Samma ståndpunkt intog SHIO samt Grossistförbundet och Köpmannaförbundet. Statens institut för hantverk och industri ställde sig tveksamt till en så omfattande

utredning som föreslogs i motionerna men förordade en mera allmän samhällsekonomisk och sociologisk kartläggning av de mindre och medelstora företagens förhållanden.

Efter att bl. a. ha erinrat om en rad åtgärder av betydelse för de mindre och medelstora företagen som vidtagits under senare år uttalade bankoutskottet 1966, att oavsett vilka skäl som kunde tala för utredning av de olika frågor som berörts i motionerna det knappast kunde vara genomförbart att inom en utrednings ram på ett fruktbart sätt syssla med hela det angivna frågekomplexet. En minoritet, bestående av utskottets borgerliga ledamöter, reserverade sig till förmån för förslaget om en samlad utredning rörande de små och medelstora företagen. Riksdagen avlog motionerna, såsom utskottsmajoriteten föreslagit.

När motsvarande motioner behandlades 1967 tillstyrkte utskottet att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om en allsidig utredning rörande förutsättningarna för den mindre företagsamheten. Med bifall till en reservation av utskottets socialdemokratiska ledamöter beslöt emellertid riksdagen att avslå motionerna. Reservanternas synpunkter liknade dem varpå utskottet föregående år stött sin hemställan.

Den i år i motionerna I: 734 och II: 836 ånyo berörda frågan om vissa landstings och kommuners upphandling från Landstingens inköpscentral behandlade utskottet utförligt i sitt utlåtande nr 56 år 1967 i anledning av en motion angående formerna för den offentliga upphandlingen.

På nytt konstaterade utskottet 1968 att det redan av praktiska skäl framstod som uteslutet att meddela ett utredningsuppdrag med så vidsträckt syftning som motionärerna föreslagit. I anslutning till ett uttalande 1966 av Svensk industriförening betonade utskottet att det snarare gällde att utnyttja redan kända utvägar för att lösa de mindre företagens svårigheter. Riksdagen biföll utskottets avslagsyrkande, mot vilket utskottets borgerliga ledamöter reserverat sig.

Förslag av SHI-utredningen

SHI-utredningen, som år 1967 tillkallades av statsrådet Wickman med uppdrag att verkställa utredning rörande statens institut för hantverk och industri, har i december 1968 avgivit sitt betänkande »Aktiv företagsutveckling» (Fi 1968: 9).

Utredningen redovisar inledningsvis (kap. 3) en allmän bedömning av de mindre företagens situation. Utan att för sin del precisera begreppet mindre företag erinrar utredningen om att — enligt företagareföreningsutredningens beräkningar — ca 91 % av de 27 500 industriföretagen 1962 hade mindre än 50 anställda och att denna kategori företag då svarade för 30 % av industrins sysselsättning. Med utgångspunkt i en redogörelse för

de mindre företagens speciella förhållanden och för statens hittillsvarande stöd till rationalisering och utveckling av mindre industri och hantverk diskuterar utredningen hur statens institut för hantverk och industri bör förändras för att väl fylla funktionen som en central institution för de statliga stöd- och serviceåtgärderna för denna företagssektor.

Bl. a. behandlas (avsnitt 5.1) frågan om utredningsverksamhet. De faktiska kunskaperna om de mindre företagen inom industri och hantverk är, säger utredningen, starkt begränsade, något som gäller inte bara översiktsdata angående strukturförhållanden och aktuella utvecklingstendenser utan också arten och omfattningen av olika praktiska problem. Både privata och statliga stöd- och serviceåtgärder för de mindre företagen måste, framhåller utredningen, bygga på goda kunskaper om de problem som skall behandlas. Mot denna bakgrund föreslås att institutet får till uppgift att bedriva systematisk utredningsverksamhet om olika industri- och hantverksbranscher med avseende på strukturförhållanden, tekniska, ekonomiska och marknadsmässiga särdrag och problem, aktuella utvecklingstendenser m. m. Det understryks att utredningsverksamheten främst skall vara avsedd att förbättra underlaget för statliga och privata service- och stödåtgärder för att främja industri- och hantverksföretagens rationalisering och utveckling och att den således främst bör inriktas på förhållanden som är väsentliga för planeringen inom företagen eller som kan föranleda nya eller förstärkta serviceåtgärder i form av bl. a. ekonomiska, administrativa, tekniska och marknadsmässiga hjälpmedel för de berörda företagen. Sakkunskap av angivet slag betraktas som grundläggande för institutets övriga verksamhet och säges även kunna underlätta planeringen av andra statliga näringspolitiska åtgärder. Utredningen finner det uppenbart att institutet redan i inledningsskedet bör få relativt betydande resurser för ändamålet. Såvitt gäller grundläggande kartläggningar föreslås kostnaderna täckas genom statsanslag.

Enligt vad som föreslås beträffande institutets organisation och ekonomi (kap. 6) skall inom institutets utredningsenhet finnas en sektion för allmän utredningsverksamhet med tio tjänstemän och med möjlighet att anlita experter mot arvode.

SHI-utredningens betänkande är under remissbehandling. I årets statsverksproposition föreslås i avvaktan på ett ställningstagande till de förslag utredningen avlämnat endast en begränsad anslagshöjning för institutet under nästa budgetår (prop. 1, bil. 15, s. 4, 12 ff.).

Pågående utredningar

Vissa av de frågor som berörs i motionerna I: 734 och II: 836 är för närvarande föremål för utredning i olika sammanhang.

Utformningen av den fortsatta lokaliseringspolitiska stödverksamheten behandlas av 1968 års lokaliseringsutredning.

Inom ramen för sin översyn av kapitalmarknadens struktur och funktionssätt skall 1968 års kapitalmarknadsutredning pröva om nuvarande former för att kanalisera allmänna pensionsfondens medel till näringslivet kan anses tillräckliga. Utredningen skall därvid bl. a. överväga om en utbyggnad av de särskilda mellanhandsinstituten bör ske, undersöka möjligheten att transmitta pensionsfondsmedel via bankinstituten samt granska återlåneinstitutet.

En översyn av aktiebolagslagstiftningen pågår inom den år 1960 tillkallade aktiebolagsutredningen, vilken har till uppgift att i samråd med motsvarande utredningar i de övriga nordiska länderna utarbeta en enhetlig nordisk aktiebolagslagstiftning.

En utredning om offentlig upphandling tillkallades hösten 1968. Utredningsuppdraget innefattar också den kommunala upphandlingen.

Utskottet

De mindre och medelstora företagen är i den näringspolitiska debatten föremål för betydande uppmärksamhet. Ofta anförs därvid att behov föreligger såväl av ökade kunskaper om dessa företags förhållanden som av olika reformer för att förbättra deras arbetsvillkor. Utskottet har på senare år regelbundet haft att behandla motioner som gått ut på utredningsverksamhet rörande denna företagskategori. Bl. a. har vid var och en av de senaste tre riksdagarna väckts motioner som i allt väsentligt överensstämmer med de nu föreliggande motionerna I: 734 och II: 836, i vilka redovisas en omfattande probleminventering rörande de mindre och medelstora företagen.

Givetvis sammanfaller dessa företags problem i avsevärd mån med dem som gäller större företag. Åtskilliga utredningar av mera generell betydelse för näringslivet har därför kunnat noteras som intressanta för den nu aktuella företagsgruppen. Dessutom har under de senaste åren förekommit ett par utredningar som mera direkt berört denna. Utskottet åsyftar här närmast 1962 års företagareföreningsutredning, vars förslag föranlett proposition och riksdagsbeslut 1968 (prop. nr 61, SU 102) och SHI-utredningen, vars betänkande f. n. remissbehandlas.

Som utskottet ovan redovisat anför SHI-utredningen att de faktiska kunskaperna om de mindre företagen inom industri och hantverk är starkt begränsade, såväl vad gäller allmänna data om strukturförhållanden etc. som vad gäller olika praktiska problem. Utredningen föreslår därför att en systematisk utredningsverksamhet på området skall förläggas till statens institut för hantverk och industri i samband med en omorganisation av detta och framhåller att härigenom ett förbättrat underlag kommer att stå

till buds för statliga och privata service- och stödåtgärder med sikte på de mindre och medelstora företagens utveckling.

Det yrkande som framförs i motionerna *I: 575* och *II: 661* har direkt föranletts av SHI-utredningens här nämnda förslag. Redan för nästa budgetår önskar motionärerna viss medelsanvisning för utredningsverksamhet inom SHI. I motionerna *I: 729* och *II: 845* påkallas en utredning i syfte att ge grundläggande kunskaper om de mindre och medelstora industriföretagens utvecklingsförutsättningar och om behovet av samhällliga åtgärder till fromma för dessa företag. I motionerna *I: 734* och *II: 836* föreslås en allsidig utredning rörande förutsättningarna för de ifrågavarande företagen enligt riktlinjer och principer som anges i motionerna. Slutligen föreligger motionerna *I: 337* och *II: 384*, vari begärs en utredning rörande utvecklingen av kategorin egenföretag och konsekvenserna av det sjunkande antalet sådana företag.

Utskottet har för sin del blivit övertygat om att — oavsett att olika pågående utredningar delvis berör ämnet — en i statlig regi bedriven kartläggande och sammanfattande utredningsverksamhet rörande de mindre och medelstora företagen, särskilt inom industrin, skulle vara av stort värde. Den borde avse strukturförhållanden samt tekniska, ekonomiska, administrativa och marknadsmässiga problem etc. och syfta till att förbättra underlaget för statliga och privata service- och stödåtgärder som kan främja dessa företags utveckling. Utskottet föreslår att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer att en utredningsverksamhet av här angivet slag kommer till stånd. Enligt utskottets uppfattning skulle därigenom samtliga motionärers önskemål bli i väsentlig mån tillgodosedda. Utskottet har inte funnit anledning att i sammanhanget ingå på någon närmare bedömning av de näringspolitiska resonemang som förekommer i motionerna.

Med tanke på att SHI-utredningens förslag ännu inte blivit prövat av Kungl. Maj:t finner utskottet det uteslutet att ta ställning till den speciella organisatoriska lösning som föreslås i motionerna *I: 575* och *II: 661*. Det bör enligt utskottets mening ankomma på Kungl. Maj:t att närmare pröva i vilka former den av utskottet förordade utredningsverksamheten bör äga rum. Utöver möjligheten att denna i framtiden knytes till SHI vill utskottet också framföra tanken att en sådan verksamhet måhända skulle kunna bedrivas i anslutning till det förra året inrättade näringspolitiska rådet, om vars ändamål, sammansättning och arbetsformer utskottet i sitt föregående utlåtande, nr 9, har lämnat vissa upplysningar. De resultat som framkommer genom den av utskottet angivna utredningsverksamheten bör skapa förutsättningar för fortsatta näringspolitiska överväganden i olika instanser, varvid reformförslag som framförts i motionerna kan prövas.

Åberopande vad här anförts hemställer utskottet,

att riksdagen i anledning av motionerna

a) *I: 729* och *II: 845*,

Bankoutskottets utlåtande nr 10 år 1969

b) I: 575 och II: 661, såvitt här är i fråga,

c) I: 734 och II: 836, samt

d) I: 337 och II: 384

hos Kungl. Maj:t hemställer om utredning angående mindre och medelstora företag i enlighet med vad utskottet ovan anfört.

Stockholm den 11 mars 1969

På bankoutskottets vägnar:

C. G. REGNÉLL

Närvarande:

från första kammaren: herrar Ståhle (s), Åke Larsson (s), Palm (s)*, Åkerlund (m), Nils Theodor Larsson (cp)*, Lundin (s), Strandberg (m)* och Österdahl (fp);

från andra kammaren: herrar Regnéll (m), Hagnell (s), Franzén i Motala (s), Börjesson i Glömminge (cp), Larsson i Umeå (fp), Rask (s), Fridolfsson i Rödeby (s) och Stridsman (cp).

* Ej närvarande vid justeringen.